

ПРИДЮК Вероніка,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність С 7 Журналістика,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри медіариторики та мовної комунікації,
заступник декана факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
Андрій ЯЦЕНКО

ОБРАЗ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ

Медіа мають великий потенціал щодо впливу на соціальну думку. Століттями в думках українців був комплекс меншовартості. Тож дуже важливим є те, як медіа репрезентують українську літературу. Це також стосується і створення світогляду щодо гендерних стереотипів.

Жінка у творчості Тараса Шевченка є символом трагічності цього світу. Однак він був першим, хто підніс такий образ до біблійного рівня. Жінки у його віршах є і покритками, і матерями, і жертвами, і навіть символами України. Наприклад, варто згадати про поему «Катерина» [4]. Оксана Щур у статті для «Гендер в деталях» аналізує приклади насильства в українській літературі [1]. Вона зображує Катерину не наймичкою, покриткою та нещасною душею, а звичайною жінкою. Бачимо, що жінку, яка допустилася помилки, засуджують, не приймають – і зрештою вона перестає бути частиною суспільства. Соціальна відповідальність за спільну дитину також належить їй:

Реве, стогне хуртовина,
Котить, верне полем;
Стоїть Катря серед поля,
Дала сльозам волю.
Утомилась заверюха,
Де-де позіхає;
Ще б плакала Катерина,
Та сліз більш немає [4].

У цьому уривку поет також показує трагічність ситуації в якій опинилася молода жінка та як вона проживає емоції кризь сльози. Це типово,

коли, описуючи персонажок, акцентують увагу на їхньому вразливому емоційному стані. У той же час героїв чоловіків, коли й зображують з емоційного боку, то уникають чуттєвості, а більше акцентують на раціональності. У статті аналіз поеми відбувається крізь призму стигматизації, усталений канонічний образ головної героїні розпадається, славнозвісний твір Тараса Шевченка тепер є не однобоким, а нарешті стає багатогранним.

Медіаплатформа DeTalks опублікувала статтю «Не просто берегиня сімейного вогнища: художній образ жінки крізь роки у літературі», у якій відображено еволюцію образу жінки впродовж років [2]. Проте там замало акценту на нашій літературі. Звісно, українська література прирівнюється до інших світових літератур, підкреслено, що вона нічим не поступається іншим. Але хотілося б, щоб медіа яскраво підкреслило, що наша література є не менш прогресивною та за інші. У статті дещо частково згадується про постаті, які робили українську літературу новаторською та сучасною. Для цілісного сприйняття статті не вистачає детальнішої розповіді про кожную особистість, або ж принаймні про ключові персоналії. Матеріалу не вистачає більшої уваги до сучасної української літератури та того прогресу, якого та змогла досягнути зараз з огляду на задекларовану проблему. Проте цікавий аналіз образу головної героїні повісті «Маруся» Григорія Квітки-Основ'яненка: «...головна героїня — це ідеалізований образ жінки, що відповідала тодішнім суспільним стандартам краси. Та що ж то за дівка була! Висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці як тернові ягідки, брівоньки як на шнурочку, личком червона, як панська рожа, що у саду цвіте, носочок так собі пряменький з горбочком, а губоньки як цвіточки розцвітають, і між ними зубоньки неначе жарівки, як одна, на ниточці нанизані» [2].

«Перша електронна газета» у статті «Образ українки в літературі: як змінюється стереотип «жінка-господиня»», вдало потлумачила, наскільки деякі твори посирили стереотипи про жінок [3]. Важливим є те, що порушена надважлива проблема. Шкільна програма не дає об'єктивного аналізу, більшість образів розглядається дуже поверхово. «Мені б дуже хотілося бачити в програмі і читати більше творів з образами сильних жінок, що не тільки боряться за своє кохання (чи радше за кохання чоловіка до них), але й мають інші інтереси і прагнення, є незалежними, самодостатніми, успішними. Але я не маю певності, що їх є набагато більше, ніж увійшло в програму. В усі часи (в усіх країнах) література писалася здебільшого чоловіками. Повага до жінки, шлюб як партнерство, здорові родинні

стосунки, рівні соціальні та політичні права – рідко зустрічаються у сюжетах української літератури. Втім, так само, як і в житті», – про це в статті зазначає Ольга Манойлова [3].

Ці медіа показують новий погляд на класику та розвінчують міфи про те, що українська література є нудною. Вони представляють нам нове, не фікційне, бачення знайомих всім персонажів та творів. І це справді змінює фокус уваги людей.

Ці медіа показують, що образи жінок відображають соціальні та психологічні зміни у суспільстві. Так, від утвердженого образу вони змогли стати особистостями. Це показує українську літературу більш сучасною, чесною та менш канонізованою. Медіа яскраво демонструють, що в українській літературі існує образ не тільки слабкої та беззахисної жінки, але й образ жінки-діяча. Вона може бути незалежною, сама ухвалювати рішення та визначати своє життя. А це означає, що медіа сприяють тому, щоб українська література поступово стала вільною від стереотипів про роль жінки у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Щур О. Насильство, яке заведено не помічати в українській літературі. *Гендер в деталях*. 2018. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/nasilstvo-yake-zavedeno-ne-pomichati-v-ukrainskiiy-literaturi-134073.html> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Не просто берегиня сімейного вогнища: художній образ жінки крізь роки у літературі. *DeTalks*. URL: <https://www.detalks.media/post/ne-prosto-berehynia-simeinoho-vohnyshcha-khudozhnii-obraz-zhinky-kriz-roky-u-literaturi> (дата звернення: 27.03.2026).
3. Образ українки в літературі: як змінюється стереотип «жінка-господиня». *Перша електронна газета*. 2020. URL: <https://persha.kr.ua/article/193542-obraz-ukrayinky-v-literaturi-yak-zminuyetsya-steriotyp-zhinka-gospodynya/> (дата звернення: 27.03.2026).
4. Шевченко Т. Г. Катерина : [поема]. *Бібліотека української літератури УкрЛіб*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=742> (дата звернення: 27.03.2026).